

Wstęp

Kształtowanie się komunikacji, w tym językowej, u dzieci z uszkodzeniami ośrodkowego układu nerwowego (OUN) nie jest jeszcze w pełni zbadane. Zagadnienie to jednak interesowało wielu polskich badaczy od wielu lat. Koniecznie należy wspomnieć o pracy Janusza Kostrzewskiego [1966] poświęconej charakterystyce przyswajania mowy przez dzieci z zespołem Downa, o publikacjach Zofii Kordyl opisujących zachowania językowe dzieci tzw. afatycznych [1968, 1969]. Badania te kontynuowała Urszula Zofia Parol [1989] i Grażyna Jastrzębowska [1999, 2001]. Obecnie powstają również prace poświęcone analizie zachowań komunikacyjnych dzieci: z niepełnosprawnością intelektualną [Kaczorowska-Bray, 2013], z autyzmem [Korendo, 2012]. Wraz z rozwojem medycznych technik diagnozowania pogłębia się wiedza na temat przyczyn i mechanizmów tych zaburzeń. Diagnostyka staje się coraz bardziej zróżnicowana i dokładna. W związku z tym pojawiają się nowe problemy teoretyczno-badawcze. W ostatnich latach jest nim niewątpliwie SLI – Specific Language Impairment [Leonard, 2006; Smoczyńska, 2012; Czaplewska, 2012]. Należy przy tym zauważyć, że wciąż brakuje, opracowanych w dostatecznym stopniu niezbędnych dla diagnozowania, metod badawczych różnicujących językowe i niejęzykowe objawy różnych form zaburzeń mowy, których przyczyną są uszkodzenia mózgu.

Pogłębianie wiedzy na temat zachowań komunikacyjnych u dzieci i moje własne zainteresowania – logopedy praktyka – ukierunkowane na pracę terapeutyczną z dziećmi z różnego rodzaju uszkodzeniami i/lub dysfunkcjami mózgowymi, stały się impulsem do napisania niniejszej pracy.

Zasadniczym moim celem było scharakteryzowanie procesu kształtowania się komunikacji, a przede wszystkim systemowych zachowań językowych u czternaściorga dzieci w warunkach, jakie stwarza nieprawidłowe funkcjonowanie mózgu. Starłam się, aby zastosowane w badaniu próby eksperymentalne ukazywały – we wzajemnym powiązaniu – funkcjonowanie poszczególnych podsystemów języka. Dlatego też sprawdzałam struktury językowe o różnym stopniu organizacji: wypowiedzi, zdania, wyrazy, a także pojedyncze dźwięki mowy – głoski.

W wyniku przeprowadzonych badań zamierzałam również ustalić diagnozę zaburzeń mowy rejestrowanych u badanych dzieci. Starłam się przy tym, by proces diagnozowania oddawał kompleksowy, wspólny, wzajemnie uzupełniający

się sposób działania wielu specjalistów: lekarzy – m.in.: foniatry, neurologa; psychologa i logopedy. Postępowanie diagnostyczne miało jednak przede wszystkim ukazywać określony sposób rejestracji charakterystycznych objawów językowych zaburzeń w powiązaniu z rozpoznawanymi ich przyczynami i wywołującymi je mechanizmami.

Otrzymane wyniki ze względu na niewielką liczbę zbadanych dzieci, a także ze względu na sprawdzenie wybranych zachowań językowych i komunikacyjnych należy traktować jako wstępne.

Mam nadzieję, że moja praca przyczyni się do głębszego poznania ograniczeń i trudności dzieci z uszkodzeniami i/lub dysfunkcjami mózgowymi w procesie opanowywania systemu językowego. Chciałabym również, aby wnioski wynikające z przeprowadzonych badań miały jak największą wartość praktyczną dla działań stymulujących i usprawniających rozwój mowy dzieci z takimi zaburzeniami.

Zainteresowanie tą problematyką, a przede wszystkim sposób zbierania i analizowania materiału badawczego, zawdzięczam Pani Profesor Halinie Mierzejewskiej.

Za zachętę, wsparcie i wiele rad przy powstawaniu tej pracy winna jestem wdzięczność Panu prof. dr. hab. Józefowi Porayskiemu-Pomście. Serdeczne podziękowania składam Pani dr Danucie Emilucie-Rozya za krytyczne i cenne uwagi, które nadały pracy ostateczny kształt.

Za poświęcony czas, cierpliwość i okazane zaufanie dziękuję wszystkim dzieciom uczestniczącym w badaniach i ich rodzicom. Chciałabym również podziękować za dobrą współpracę wszystkim specjalistom wykonującym badania: lekarzom i psychologowi.